

УДК 342.3(045)

В. В. Гавриленко

ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ТА ЙОГО ТРАНСФОРМАЦІЯ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглядаються конституційно-правові та міжнародно-правові питання трансформації державного суверенітету у сучасних новітніх умовах європейської міждержавної інтеграції та правової глобалізації.

Підкреслюється, що у сучасному європейському конституціоналізмі не можна говорити про розподіл або відмову національних держав від своїх суверенних якостей, адже державний суверенітет є органічним продовженням народного та національного суверенітету, які вбачаються неподільними категоріями та домінуючими постулатами утворення держави і права. Натомість, у даному випадку слід відзначити обмеження державного суверенітету як варіант його реалізації зацікавленими державами, що знаходить свій прояв на рівні базових правових норм у положеннях європейських конституцій про можливість передавання деяких суверенних повноважень наднаціональним органам інтеграційних об'єднань, причому унікальний статус за глибиною інтеграційних процесів серед таких об'єднань має Європейський Союз.

При цьому будь-який вступ до наднаціональних союзів у політичній та економічній сферах має супроводжуватися належним правовим забезпеченням, тобто внесенням змін і доповнень до Конституції та розробленням і ухваленням спеціального законодавства з проблематики здійснення інтеграційних процесів.

Ключові слова: державний суверенітет, трансформація, європейська міждержавна інтеграція, імплементація, національна держава, Європейський Союз.

Постановка проблеми. У сучасних умовах посилення процесів європейської міждержавної інтеграції та правової глобалізації одним з найактуальніших та визначальних наукових і практичних питань, що потребує методологічно-доктринального вирішення, є проблематика трансформації уявлень про державний суверенітет та його обсяг і межі у сучасному світі, зокрема в рамках інтеграційних об'єднань з тим чи іншим ступенем наднаціональності інституцій та правових актів.

У багатьох існуючих дослідженнях досить популярною та розвинутою є теза про часткову втрату, неприродне обмеження або поділ державного суверенітету при передаванні деяких суверенних повноважень державних органів до компетенції наднаціональних структур у певних сферах суспільних відносин. Водночас інші вчені наполягають на концептуальному постулаті про неможливість поділу чи обмеження державного суверенітету, оскільки його джерелом є нація, народ та породжені ними категорії національного та народного суверенітету, тобто державний суверенітет має похідний характер та не може відчужуватися у його джерела шляхом ухвалення будь-яких політико-правових актів. На підтвердження останньої точки зору висувається досить обґрунтований аргумент про неможливість примусового обмеження державного суверенітету без добровільного передавання відповідною державою деяких суверенних повноважень від державних органів до спільних інституцій інтеграційного об'єднання виключно після внесення змін до конституції, тобто у даному випадку йдеться скоріше про реалізацію державою власного суверенітету шляхом участі в наднаціональних органах інтеграційних союзів, ніж про обмеження суверенітету як певний негативний, примусовий, зовнішній акт по відношенню до цієї держави.

Зазначена полеміка потребує наукового розв'язання та розроблення системного бачення державного суверенітету у сучасних умовах, що актуалізується у зв'язку з реалізацією Українською державою законодавчо встановленого стратегічного курсу на здобуття повноправного членства в Європейському Союзі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що у вітчизняній та зарубіжній конституційно-правовій та міжнародно-правовій науці було опубліковано чимало праць, присвячених питанням європейської інтеграції, трансформації сучасного уявлення про державний суверенітет у контексті інтенсифікації інтеграційних процесів в Європі, впливу європейського права на реалізацію суверенних повноважень національними державами, їх органами та посадовими особами. Серед інших, слід відзначити особливий внесок у розроблення доктринального вчення про сучасну модель державного суверенітету таких авторів, як М. О. Баймуратов, М. В. Буроменський, Ю. О. Волошин, О. В. Зайчук, В. М. Кампо, А. Я. Капустін, О. Л. Копиленко, В. І. Муравйов, І. Д. Сліденко, Ю. С. Хоббі, В. М. Шаповал, Ю. С. Шемшученко.

Водночас, в умовах підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС виникає нова політична та правова реальність, яку потрібно досягнути та проаналізувати у контексті сучасних уявлень про трансформацію державного суверенітету та методологічних основ його реалізації публічною владою національних держав з урахуванням компетенції спільних органів Європейського Союзу та необхідності виконання спільних правових актів у сферах, що входять до спільної компетенції ЄС згідно його чинних установчих договорів.

Виклад основного матеріалу. Принцип державного суверенітету та його юридичний зміст значно трансформується у сучасному світі, при цьому цей принцип відображений у значній кількості конституцій та інших конституційних актів держав-членів ЄС, так само, як і України, що свідчить про його фундаментальну важливість для побудови системи державної влади та визначення форм та методів внутрішньої і зовнішньої державної політики з врахуванням особливостей участі національної держави в інтеграційних процесах комплексного характеру. Ця глибинна, всеохоплююча, комплексна інтеграція безпосередньо впливає на доктринальне та нормативно-правове уявлення про державний суверенітет та його обсяг у новітніх умовах міжнародного співробітництва як на регіональному, так і універсальному рівні.

Аналізуючи вказаний аспект у науково-практичній площині, варто погодитися з С. Хоффманом, на думку якого традиційна система суверенних держав у сучасних умовах у конституційно-правовому сенсі зазнає ревізії як «зверху», так і «знизу» [1, с. 121]. «Зверху» таку ревізію обумовлюють дві новації у розумінні суверенітету. Перша полягає у новому контексті глобалізації і взаємозалежності (у тому числі, в частині необхідності вирішення глобальних проблем, що не можуть бути розв'язані однією окремою державою на основі виключно внутрішніх конституційно-правових механізмів у тій чи іншій сфері суспільної життєдіяльності), що призводить до переходу певних суверенних функцій до наддержавних та міждержавних механізмів регулювання, що ґрунтуються на законах загальносвітової капіталістичної економіки, а другою є нормативна революція, що розмиває традиційний комплекс, оснований на суверенітеті (класичним прикладом у даному випадку є вже зазначена проблематика дотримання прав людини на всій планеті). З іншого боку, багато з новоутворених держав самостійно підривають базові устої концепції державного суверенітету у площині свого фактичного функціонування, що прямо порушує такі основні конституційно-правові принципи зовнішньої політики цих держав, як державний суверенітет та політична незалежність у закордонних справах.

Зокрема, низка держав сучасного світу, що, втім, наразі не відноситься до

європейських країн, демонструє практичну нездатність до забезпечення мінімальних свобод громадян і гарантій захисту їх життя та майна, що у сучасному світі, як здається, постає основною суверенною функцією і найважливішим внутрішнім та зовнішнім завданням будь-якої держави. Більше того, деякі держави у процесі історичного і політичного процесу втратили реальні державні атрибути, що залишаються у них виключно формально. Перш за все, це т. з. «держави, що не відбулися» (Сомалі, Ліберія), у яких міжплемінна ворожнеча зробила неможливим функціонування єдиної суверенної централізованої влади, зокрема, органів, що становлять конституційно-правовий механізм здійснення зовнішньої політики. Крім того, йдеться про «кризові» держави (Судан, Шрі-Ланка, Руанда), у яких центральна влада протягом тривалого періоду не може встановити контроль за всією державною територією, в результаті чого відбувається постійна зміна правлячих політичних режимів. Третю категорію складають «злочинні» держави (Ірак часів С. Хусейна, Гаїті у 1991-94 рр.), що характеризуються репресивною політикою центральної влади по відношенню до значних груп власного населення. Отже, загальним висновком з двох запропонованих ситуацій є констатація радикальної зміни світу та міждержавних відносин у ньому починаючи з моменту створення Вестфальської системи, що обумовлює неможливість розгляду принципово нових форм інтервенції у традиційно внутрішню компетенцію суверенної держави у рамках існуючої міжнародно-правової та конституційно-правової доктрини, що викликає значну необхідність і актуальність як подальших теоретичних досліджень у вказаній площині, так і створення нових внутрішніх конституційно-правових норм, що покликані поєднати проаналізовані сучасні підходи у міждержавних відносинах з основними принципами міжнародного права та основними конституційними принципами зовнішньої політики переважної більшості сучасних зарубіжних країн.

З іншого боку, досить цікаво розглянути проблему трансформації концептуальних і практичних підходів до державного суверенітету у площині функціонування принципово нових міждержавних інтеграційних об'єднань, основний інтерес серед яких в силу вже наведених у попередніх розділах дослідження причин становить організація і діяльність ЄС з точки зору співвідношення міжнародної правосуб'єктності інтеграційного об'єднання та окремих держав-учасниць, що породжує складні теоретичні і практичні політико-правові проблеми визначення і реалізації державного суверенітету, що є основним конституційно-правовим принципом зовнішньої політики зарубіжних країн (Іспанія, Італія, Франція, Російська Федерація, Беларусь, ФРН та багато інших).

Особливо вказана проблематика проявляється на конституційно-правовому рівні держав-членів Європейського Союзу. Так з огляду на положення Договору про ЄС «коли країна приєднується до Співтовариства, вона зобов'язана привести свою конституцію у відповідність зі статусом члена Співтовариства», цікавим є порівняння тих конституційних норм держав-членів, які стосуються обмеження їхніх суверенних прав у зв'язку з членством у ЄС. У цих випадках йдеться про передання суверенних повноважень (Німеччина), передання федеральних повноважень (Австрія), передання повноважень, що ґрунтуються на конституції (Іспанія), передання прав парламенту щодо ухвалення рішень (Швеція), делегування повноважень, наданих конституцією органам влади (Данія), тимчасове надання повноважень, передбачених конституцією щодо законодавчої, виконавчої та судової влади (Люксембург), надання визначеного повноваження (Бельгія), надання законодавчих, виконавчих та судових повноважень (Нідерланди), обмеження суверенітету (Італія). Конституція Греції (п. 2 ст. 28) визначає умови надання повноважень міжнародним організаціям, передбачених нею, та обмеження (п. 3 тієї ж статті) національного суверенітету.

З іншого боку, якщо розглядати приклади інших держав-членів ЄС та їх внутрішнього конституційного регулювання питань суверенітету та його певних обмежень, то, наприклад, з огляду на вступ у 1995 р. Швеції в Європейський Союз у її Конституційний акт, що має назву «Форма правління», були введені норми, що надали змогу передавати певні повноваження національних органів, у тому числі ухвалення рішень, «іншій державі, ...міжнародній організації для цілей мирного співробітництва... чи Міжнародному Суду» (§5), за винятком рішень, що стосуються ухвалення зміни та відміни Конституції, Закону про вибори в Риксдаг 1997 р. та обмеження прав і свобод, передбачених Розділом 2. У цьому разі проблема співвідношення норм права ЄС зі шведським конституційним правом, «стала предметом спеціального розгляду Конституційної комісії Риксдагу ще до офіційного вступу країни в Союз. Комісія в принципі висловила за визнання пріоритету норм права ЄС, визнавши, що шведські власті та суди зобов'язані дотримуватись права ЄС навіть у тому випадку, коли воно будь-яким чином обмежує права і свободи, передбачені Формою правління за умовою, що інститути ЄС вправі ухвалювати закони з відповідних питань». Щодо нових держав-членів ЄС, які приєдналися до нього 1 травня 2004 р., то треба зазначити, що конституції Польщі, Угорщини, Естонії, Мальти та інших країн не передбачають можливості здійснення суверенних прав спільно з іншими суб'єктами, навіть якщо такими суб'єктами є держави-члени Союзу, до якого вони входять.

Отже, можна в цілому констатувати той факт, що різні наведені юридичні способи правові форми участі в діяльності Європейського Союзу знайшли досить чітке конституційно-правове визначення в документах держав-членів, де передбачені умови делегування чи спільного розподілу владних повноважень між суб'єктами ЄС.

В цілому, підтверджуючі нові конституційно-нормативні підходи до регламентації принципу державного суверенітету у сучасній Європі, на теоретичному рівні існує дві основні політико-правові концепції подальшого об'єднання Європи – федералістська і неофункціоналістська.

Зміст федералістської концепції полягає в ідеї об'єднання Європи на основі федеративного принципу, який передбачав підпорядкування національних та регіональних органів управління спільним наднаціональним структурам. Розглядаючи єдину Європу як основну й кінцеву мету своєї діяльності, європейські федералісти використовували такі аргументи, як історична та культурна єдність народів, що проживали на континенті, необхідність забезпечення миру й демократії, а також вирішення економічних, політичних та інших проблем, що виходили за межі компетенції національної держави. Можна виділити два основних методи досягнення федералістських цілей: кооперативний та інтеграційний. Кооперація представляє собою спільні дії держав, спрямовані на узгодження питань, що представляють спільний інтерес. При цьому органи управління, що утворюються внаслідок співробітництва, формуються з представників, які отримують мандат на представництво інтересів національних держав. Рішення та угоди приймаються лише одностайно і мають силу лише для тих держав-членів, що їх схвалили. В конституційному плані корпоративним органам делегується незначна частка внутрішніх повноважень держави. Інтеграція, навпроти, передбачає делегування права прийняття рішень органам управління, функціонери яких не представляють інтереси країн, громадянами яких вони являються. При цьому прийняття рішень не потребує одностайності, і вони є обов'язковими для всіх держав-учасниць. Рішення інтеграційних органів мають виконуватися без подальших узгоджень і обговорень у національних законодавчих органах.

Різниця між двома підходами федералістської теорії полягає, таким чином, у інституційно-юридичній формі європейського об'єднання, заснованій на принципі розподілу влади. За характером міжнародно-правових угод, ступенем відчуження

державного суверенітету та компетенцією міжнародних інститутів виділяють дві основні форми федералістського об'єднання: федерація та конфедерація.

Як вбачається, основний недолік класичного федералізму полягав у тому, що в основу його концепції закладалася хибна теза про можливість інституційно-конституційного оформлення об'єднання держав в обмежений проміжок часу. Кінцева мета федералістської теорії – утворення федерації чи конфедерації європейських держав – одночасно проголошувалася, як необхідна умова для початку інтеграційного процесу. Розглядаючи наднаціональні структури як основний стимулюючий фактор в інтеграції країн, подібний до того, який державна влада відіграє щодо інтеграції внутрішніх національних регіонів, прихильники федералізму робили висновок про необхідність утворення такого стимулюючого інтеграцію елемента на міжнародному рівні саме на початковому етапі інтеграції. Наділена наднаціональними повноваженнями політична влада мала б змогу створити більш ефективний механізм на шляху поглиблення інтеграції в економічній, політичній, воєнній, соціальній та інших сферах. На межі 50-60-х років стало зрозумілим, що розвиток європейської інтеграції не відповідає теоретичним моделям федералізму.

Першочергова ставка прихильників федералізму на швидкий розвиток європейської свідомості, яка мала стати важливим стимулом інтеграційного процесу, виявилася хибною. Закінчилися невдачею також перші значні спроби на практиці реалізувати федералістські ідеї наднаціонального об'єднання, зокрема, ті, що стосувалися питань політичної інтеграції. Провал проєктів Європейських оборонного й політичного співтовариств у 1954 р., проєктів Фуше в 1960 та 1962 роках продемонстрували передчасність політичної інтеграції та непідготовленість більшої частини суспільства та окремих фракцій політичної еліти до сприйняття наднаціональних структур. Таким чином, спроби практичної реалізації основних положень класичного федералізму в 50-60-ті роки виявили свою неспроможність. Основні причини таких невдач крилися, в першу чергу, в нормативному, доктринерському характері класичної теорії федералізму, в основу якої були покладені не стільки об'єктивні фактори, що мали визначати практичні форми та методи європейського об'єднання, скільки суб'єктивні, далекі від реальної дійсності уявлення федералістів про те, якою має бути об'єднана Європа.

Слід також відзначити, що у сучасному світі існує не лише тенденція до відносного занепаду традиційної ролі державного суверенітету, але й протилежна тенденція до створення нових незалежних держав, які старанно відстоюють як внутрішні, так і зовнішні ознаки свого суверенітету [2, с. 39-40]. Ці тенденції здебільшого спираються на загальновідомий принцип – право нації на самовизначення, пов'язаний з такими принципами міжнародного права, як принцип суверенної рівності, невтручання у внутрішні справи держави, поваги державного суверенітету та інші.

У XXI столітті «глобальний ринок підточує основи суверенності. Ринок повільно звужує сферу діяльності національних урядів, залишаючи їм все менше простору для маневру. В той же час глобалізація підточує демократичний контроль. Починають діяти закони вільного ринку, а не національних парламентів» [12, с. 18]. Глобалізація дійсно втягує в себе усі держави, ігноруючи їхню незалежність, типи політичних режимів та рівень економічного розвитку.

Виникає все більше прибічників тієї точки зору, що сучасні тенденції підривають державу і систему держав, що епоха окремих націй-держав пройшла. В. Райнеке переконаний, що «кинуто виклик суверенності урядів, їхній здатності здійснювати повсякденне політичне керівництво» країною, держава «втратила монополію на суверенітет, стала приналежністю минулого» [3, с. 137].

Здебільшого ці переконання викликані тим, що глобалізація та інтеграція робить

кордони між державами прозорими, а «концепція традиційного державного суверенітету базується на територіальній географії. Щоб уряд здійснював свою тотальну та виключну владу над певною територією, події мають відбуватися в рамках окремого простору, а юрисдикція має бути точно розмежованою чітко визначеними територіальними кордонами, які держава може пильно контролювати» [4, с. 48].

Хоча суверенітет і територія, безумовно, залишаються ключовими факторами міжнародної системи, вони набувають нових характеристик, водночас втрачаючи дещо старе, а також посідають місце на інших аренах поза межами держави та рамками національної території [5, с. 54, 56].

У принципі, суверенітет держави ніколи не обмежувався територіальними рамками - суверенітетом користувались і користуються громадяни держави, які перебувають за її межами, суверенітет поширюється на закордонні представництва держави, її літаки, кораблі та ін. Можна сказати, що принцип території застосовувався до певного простору, створеного суверенітетом. На думку Т. Кремень, «із втратою територією свого першорядного значення суверенітет набуватиме ширшої сфери застосування, а держава втрачатиме свою монополію на нього. Сьогодні функції держави змінилися – з'явилися нові, а деякі старі не можуть бути здійснені без допомоги інших акторів. Відповідно, рамки суверенітету держави не завжди збігаються з межами її територіального правління. Проте міжнародна структура управління та регулювання все ще засновані на принципах території. Ця розбіжність жорстко обмежує здатність національних урядів відповідати на глобальні виклики» [2, с. 37].

І, як не парадоксально, але поряд з так званим «розмиттям» національного суверенітету концепція суверенітету ніколи не була настільки актуальною, як сьогодні. Досить лише подивитися на появу значної кількості нових незалежних держав, які старанно відстоюють як внутрішні, так і зовнішні ознаки свого суверенітету, на стремління багатьох націй утворити свою державу, спираючись на принцип самовизначення народу.

Таким чином, в умовах глобалізації держава не втрачає свого суверенітету, її роль та значення не послаблюється, а, навпаки, роль держав стає більш важливою з огляду на необхідність контролю урядом ресурсів, які спрямовуються в приватний сектор та неурядовим організаціям. Функції держави консоліднуються навколо створення стабільного політичного клімату, справедливій правовій базі, сприятливій для ринкової економіки, без чого не можливі процеси інтеграції. А об'єктивний зріст взаємозалежності держав веде до того, що вони частіше звертаються до добровільної передачі традиційних державних функцій до міжнародних організацій з метою ефективної та скоординованої їх реалізації.

Між тим пропонуються різні сценарії подальшого розвитку глобалізованого суспільства. Так, відомий теоретик І. Валлерстайн, котрий одним з перших почав активно використовувати поняття «транснаціональних суспільних просторів», дійшов до висновку про доцільність і можливість створення цілісної і єдиної світової системи. В ній всі суспільства, уряди, профспілки, партії, соціальні прошарки, підприємці і робітники, а також культури і традиції мали б «транснаціоналізуватися» на засадах єдиної ідеї всесвітнього розподілу праці. У цьому Валлерстайн бачив унікальну можливість подолання одвічного негативу міжнародних відносин, тобто прагнення одних держав світу вирішувати свої проблеми за рахунок інших [6, с. 13-14]. У подібному ж напрямку розвиваються думки Я. Тінбергена, котрий говорить про «функціональний суверенітет», що розповсюджуються серед держав, котрі перетворюються на робочі органи світоперетворюючої діяльності [7, с. 44].

Функціоналісти покладаються на раціоналізм національних урядів, які для задоволення потреб населення сприятимуть утворенню міждержавних інститутів.

Спочатку мова може йти про задоволення економічних потреб, а потім і про поступове їх розширення до політичної інтеграції, що складатиме основу для наднаціонального об'єднання народів. Наприклад, Мітрані дійшов висновку про необхідність відмови від формального суверенітету. Розуміючи складність такої відмови, він запропонував трансформувати виконавчу владу для досягнення специфічної мети [8, с. 109].

На інших засадах транснаціональна єдність обґрунтовується в теорії федералізму. Він базується на двох чітких постійних елементах: пошук політичного союзу і створення наднаціонального уряду, який би подолав недоліки унітарної держави. Отже, як можна зрозуміти з наведеної аргументації та фактологічного матеріалу, федералізм більше звернений до доброї волі урядів національних держав, які повинні відмовитись від своєї влади і передати свої повноваження наднаціональному органу або окремим інститутам.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку європейської міждержавної інтеграції певна частина суверенних прав держав-членів ЄС передається спільним органам цього міждержавного інтеграційного об'єднання на підставі внутрішніх конституційно-правових норм, що можна вважати навіть певним проявом суверенітету та політичної незалежності держави на зовнішній арені, але у будь-якому випадку на європейському континенті створений унікальний в історії держави і права прецедент передання значного обсягу функцій та повноважень щодо здійснення зовнішньої політики та політики безпеки на наддержавний рівень, що потребує подальшого як теоретичного обміркування, так і відповідної конституційно-правової регламентації як факту реальної дійсності у конституціях нових членів ЄС і тих країн, які планують перспективу свого вступу до цього міждержавного утворення, у тому числі – України, яка отримала реальний шанс підготуватися до вступу до ЄС після підписання та ратифікації у 2014 р. Угоди про асоціацію.

Висновок. На підставі проведеного дослідження та отриманих у підсумку науково-практичних результатів, можна відзначити ту обставину, що у сучасному європейському конституціоналізмі, на наш погляд, не можна говорити про розподіл або відмову національних держав від своїх суверенних якостей, адже державний суверенітет є органічним продовженням народного та національного суверенітету, які вбачаються неподільними категоріями та домінуючими постулатами утворення держави і права. Натомість, у даному випадку слід відзначити обмеження державного суверенітету як варіант його реалізації зацікавленими державами, що знаходить свій прояв на рівні базових правових норм у положеннях європейських конституцій про можливість передавання деяких суверенних повноважень наднаціональним органам інтеграційних об'єднань, причому унікальний статус за глибиною інтеграційних процесів серед таких об'єднань має Європейський Союз.

Таким чином, на сучасному етапі важливо проаналізувати вплив інтеграційних процесів на теоретичне сприйняття суверенітету, обсяг виключних суверенних повноважень держави та її органів, випадки можливого обмеження суверенітету, а також створити модель подальших перетворень державного суверенітету у контексті прогресивного державного та правового розвитку європейських країн.

Як здається, однією зі сфер, повноваження щодо якої мають залишатися у виключній компетенції національних державних органів, є сфера національної безпеки та оборони, але при цьому у цій сфері першочергово слід імплементувати універсальні та європейські правові та організаційні стандарти, зближувати відповідну правозастосовчу практику з практикою розвинутих держав, зокрема тих, що входять до ЄС.

При цьому будь-який вступ до наднаціональних союзів у політичній та економічній сферах має супроводжуватися належним правовим забезпеченням, тобто

внесенням змін і доповнень до Конституції та розробленням і ухваленням спеціального законодавства з проблематики здійснення інтеграційних процесів. Дотримання такого порядку впливає з принципу верховенства права і, зокрема, фундаментальної ролі конституційного права та конституційно-правового забезпечення будь-яких макропроцесів, що є важливими для держави, суспільства і кожного громадянина.

Список використаної літератури

1. Hoffmann S. The Politics and Ethics of Military Intervention / S. Hoffmann. – London, 1995. – 250 p.
 2. Кремень Т. В. Державний суверенітет у добу глобалізації / Т. В. Кремень // Політика і час. – 2003. – № 10. – С. 36-40.
 3. Reinecke W. Global Public Policy / W. Reinecke // Foreign Affairs. - 1997. - November-December. – P. 137.
 4. Krasner S. Sovereignty / S. Krasner // Foreign Policy. – 2001. – February. – P. 47-48.
 5. Sassen S. Losing Control? Sovereignty in an Age of Globalization / S. Sassen. – N.Y., 1996. – P. 54, 56.
 6. Абдульдін Бассам Саїд. Глобалізація і проблема відсталості у постбіполярному світі : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.04 / Абдульдін Бассам Саїд; Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – Київ, 2001. – 18 с.
 7. Міжнародна поліцейська енциклопедія : У 10 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондрат'єв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К. : Ін Юре, 2003. – Т. 1 : Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – 1232 с.
 8. Нація і держава: Теоретико-методологічний та концептуальний аналіз / за ред. Ю. І. Римаренка. – Київ-Донецьк, 1998. – 676 с.
- Стаття надійшла до редакції 12.12.2014 р.

V. V. Gavrylenko

THE STATE SOVEREIGNTY AND ITS TRANSFORMATION UNDER EUROPEAN INTEGRATION

The article examines the constitutional and international legal issues of transformation of state sovereignty latest in modern conditions of European integration and interstate legal globalization.

It is emphasized that in modern European constitutionalism can not talk about distribution or reject the national states of their sovereign qualities, because state sovereignty is an organic continuation of people and national sovereignty, which are perceived indivisible categories and dominant tenets of a state and law. However, in this case it should be noted limitations of national sovereignty as an option for its implementation by the States concerned which finds its expression at the level of basic legal norms in European constitutional provisions on the possibility of transferring some sovereign powers to supranational bodies integration associations, and unique status depth of integration processes among these organizations has the European Union.

It is claimed that at this stage it is important to analyze the impact of integration processes on the theoretical perception of sovereignty, the scope of the exclusive sovereign powers of the state and its organs, cases of possible restriction of sovereignty, and create a model for further change of state sovereignty in the context of a progressive state and legal development of European countries.

It seems one of the areas which have the power to remain in the exclusive competence of the national authorities, is the national security and defense, but the priority in this area should implement universal and European legal and organizational standards bring together its case-law and practice developed States, including those outside the EU. Thus, any accession to supranational unions in political and economic spheres must be accompanied by

appropriate legal provision, the introduction of amendments and additions to the Constitution and the elaboration and adoption of a special law on the issues of implementation of the integration process.

Keywords: *state sovereignty, transformation, Interstate European integration, implementation, national state, the European Union.*

УДК 352.07:342.553(045)

А. С. Калінкін

КОНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА У СФЕРІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

У статті розглядаються актуальні проблеми проведення конституційної реформи у сфері децентралізації державної влади шляхом розширення фінансових можливостей та повноважень органів місцевого та регіонального самоврядування.

Вказується на недоцільність внесення змін та доповнень до Конституції України з метою зміни державного устрою з унітарного на федеративний, зважаючи на відсутність глибоких причин та умов для політичної та адміністративно-територіальної децентралізації з послабленням центральних органів влади в частині реалізації загальнодержавних конституційних функцій, таких, як забезпечення національної безпеки, оборони, дотримання прав і свобод людини та громадянина, суверенітету та територіальної цілісності Української держави тощо.

На думку автора, належною метою конституційної децентралізації є бюджетно-фінансове, організаційно-розпорядче та компетенційне посилення територіальних громад та обраних ними органів місцевого самоврядування, що має знайти свій прояв у реалізації муніципальної реформи за зразками сучасних європейських країн та у відповідності до європейських правових стандартів публічного управління та локальної демократії. Особливо актуальною імплементація європейських стандартів місцевого самоврядування до законодавства та правозастосовчої практики є в умовах підписання України Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, кінцевим стратегічним завданням чого на нормативно-правовому рівні визначено повноправний вступ України до ЄС – інтеграційного об'єднання, до фундаменту якого покладено принцип децентралізації та максимального розширення обсягу прав територіальних громад із забезпеченням державою їх реальної можливості самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах чинного законодавства.

Ключові слова: *конституційна реформа, децентралізація, державна влада, територіальна громада, регіоналізація, локальна демократія.*

Постановка проблеми. Децентралізація державної влади є одним з ключових напрямів сучасної конституційної модернізації та реформування конституційно-правових інститутів в країнах Європи, що пов'язано не в останню чергу з інтенсифікацією процесів європейської міждержавної інтеграції, яка супроводжується необхідністю сприйняття загальноновизнаних демократичних правових та управлінських стандартів, зокрема в частині конституціоналізації та імплементації до національних правових систем доктрини та практики регіоналізму й муніципалізму.

Слід зазначити, що вказані підходи є притаманними як для права Європейського Союзу взагалі, так і для конституційного права держав-членів ЄС та держав, асоційованих з ЄС, адже сучасна Європа формально-юридично та фактично у